

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΝΟΣ ΛΗΣΤΟΥ,

Α

Η ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Δ. ΑΘ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ.

(Οδος Αιόλου δριθ. 33. παρά την πλατεία της άγιας Ειρήνης).

—
1861.

123524

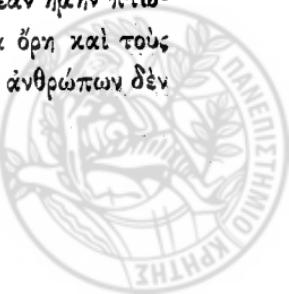
ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΝΟΣ ΛΗΣΤΟΥ

II

Η ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

Αναπνέων τὸν καθαρὸν ἀέρα τῶν ὄρέων καὶ μὴ κύπτων τὸν αὐχένα εἰς οὐδένα εἶμαι ἵσως ὁ εὔτυχεστερος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅντως ἐντὸς τῆς κοινωνίας ἔαν ἦμην καὶ τὸν αὐχένα θὰ ἔκλινον εἰς τοὺς νόμους καὶ θὰ ἐμίσουμην πρὸς τούτοις. Ἐντὸς δὲ τῆς φυλακῆς τῶν πόλεων ἐγκεκλεισμένος, καὶ τὰς σωματικὰς καὶ διανοητικὰς δυνάμεις μου θὰ ἔβλεπον καταβαλλομένας, καὶ τὰς ἀσθενείας, τὸν ὄχληρὸν. τοῦτον ζένον, συχνὰ ἐπισκεπτομένας τὴν σάρκα μου. Ἐπὶ τέλους δὲ θὰ ἀπέθνησκον ἐπὶ κλίνης μετὰ ἀσθένειαν ὁδυνηρὰν, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ ἀνθρώπους ἀναμένοντας ἀνυπομόνως τὴν τελευταίαν μου ἀναπνοήν ἵνα διαμελισθῶσι τὰ ἴματιά μου, ἔαν ἦμην πλούσιος, θλιβομένους δὲ διότι ἀποθνήσκει ὁ κοπιάζων καὶ τρέφων αὐτοὺς, ἔαν ἦμην πτωχός. Ἡδη δὲ πτηνὸν ἐλεύθερον ἔχω κατοικίχν τὰ ὅρη καὶ τοὺς βράχους· δὲν φοβοῦμαι ἀσθενείας, τὰ δὲ μίστη τῶν ἀνθρώπων δὲν φθάνουσι μέχρις ἐμοῦ.

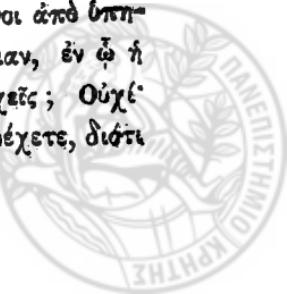
Τί είναι κοινωνία ; σωρὸς κακοθείας καὶ ῥαδιουργίας, ἀθροισμα φθόνου καὶ μίσους, ἔκμαγεον δαιμόνων. Έὰν δέ τις ἔξετάσῃ καλῶς καὶ μὲ ἀπαθής βλέψηται τὴν κοινωνίαν καὶ τὰ ἄτομα αὐτῆς, θέλει ἴδει ὅτι εἰς μὲν τὴν κοινωνίαν σύμπασαν δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ, εἰς δὲ τὸ ἄτομον δύναται τις ἐνίστη νὰ εὑρῃ τοιαύτην. Καὶ διὰ τί τοῦτο ; διότι τὸ μῆσος, ὁ φθόνος, ή κακία, η ῥαδιουργία καὶ τὰ τοιαύτα, εἰς τὸ ἄτομον ἀπολύτως θεωρούμενον δὲν δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσι, ἀλλ' εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ διὰ τῆς κοινωνίας ἀναπτύσσονται.

'Αλλ' εἶμα: ληστής, λέγουσιν οἱ ἔννομοι, εἴμαι κακοῦργος. Πόσοι εἴντος τῆς κοινωνίας βασανίζουσι τοὺς ἀνθρώπους, ἔκδύσιν αὐτοὺς, ὑποσκελίζουσι τοὺς ἀγαθοὺς, κακοὶ αὐτοὶ, καὶ στροῦσι πολλὰν οἰκογενειῶν τὸν ἄρτον ! Καὶ ἐν τούτοις ζῶσιν ἐντὸς τῆς κοινωνίας κολακευόμενοι, τιμώμενοι, θαυμαζόμενοι.

"Οστις κακὸς ὁν προσπαθεῖ νὰ φαίνηται ἐνάρετας μᾶλλον κακουργεῖ ή διαρρήδην παραβαίνων τοὺς νόμους.

'Ο ἀνθρωπὸς, ὁ κοινωνικὸς καὶ ἔξευγενισμένος καλούμενος ἀνθρωπὸς, θεωρεῖται, ὑπὸ τῶν τοιούτων ὅμως πάλιν, πολὺ ἀνώτερος τῶν ζώων καὶ ἐν τούτοις ζῶσι τοῦ αὐτοῦ εἴδους χωρὶς νὰ σχηματίζωσι κοινωνίαν, χωρὶς νὰ ἔχωσι συνθήκες, χωρὶς νὰ ἔχωσιν θήικοὺς νόμους, προστατεύονται πολλάκις, καὶ σπανίως σπανιώτατα σφάζουσιν ἀλληλα.

Νομίζουσιν ἡμᾶς δυστυχεῖς· πόσον ἀπατῶνται καὶ πόσον αὐτοὶ είναι δυστυχεῖς ! ὑγιεῖσαν ἔχομεν καὶ ζῶμεν καλῶς, ἵσως δὲ καὶ τύψιν συνειδήσεως ὀλιγωτέραν ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνθρώπους· δὲ χρόνος δὲν φέρει ἐφ' ὑμᾶς. Σεῖς δέ ; σεῖς μὲν οἱ πλούσιοι οἱ κατακεκλιμένοι ἐντὸς μαλακῶν στρωμάτων, οἱ ήδύνοντες τὸν λέρυγκα ὑμῶν μὲ γαλλικόνσι οἴνους, οἱ περιστοιχιζόμενοι ἀπὸ ὑπηρέτας ἀφαιροῦντας ἀφ' ὑμῶν τὴν σωματικὴν ἐνέργειαν, ἐν ὧ ή μαλθακότης ἀφαιρεῖ τὴν διανοητικὴν, εἰσθε εὐτυχεῖς ; Οὐχὶ διότι φοβεῖσθαι ἡμᾶς τοὺς ὄπαλους εἰς μάτην κατατρέχετε, διότι

γίνεσθε πλεονέκται, διότι τρέμετε τὸν θάνατον· εἰσθε ἐνάρετοι; πολλοῦ γε καὶ δεῖ τὰ χρήματα ταῦτα, αἱ οἰκίαι, οἱ κῆποι, οἱ διμπελοὶ, οἱ ἀδάμαντες τίς εἶδε τίνι τρόπῳ ἀπεκτήθησαν. Οἱ ἐνάρετοι δὲν γίνεται πλούσιοι, ἀλλὰ δύναται νὰ κληρονομήσῃ τὰ μὲ ίδρωτα πολλῶν οικογενειῶν ἀποκτηθέντα χρήματα ταῦτα, πλὴν πρὸς τί τοῦτο ἀφοῦ ἀμαρτίκι γονέων παιδεύουσι τέκνα;

Σεῖς δὲ οἱ πτωχοὶ εἰσθε εὐτυχεῖς; καταπατεῖσθε ἀπὸ τοὺς πλευστοὺς καὶ γίνεσθε δργανα τῶν ὁρέζεων αὐτῶν χωρὶς κᾶν νὰ τὸ αἰσθάνησθε· δὲν ἔχετε οὔτε θέλησιν, οὔτε ὄρεξιν, οὔτε ἐλευθερίαν· ἐὰν καὶ πάλιν νομίζητε ἔαυτοὺς εὐτυχεῖς, κυλίεσθε ἐν τῇ εὐτυχίᾳ σας καὶ μὴ φεύγετε νὰ σᾶς ταράξῃ τίς ποτε.

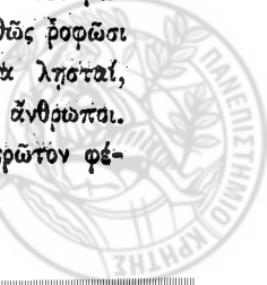
Ζῆτε σεῖς οἱ πλούσιοι ἐν ίδρωτι τοῦ προσώπου ὑμῶν; Ἡμᾶς διμως καταγράμμα ἐπιβαρύνει ἡ κατάρα αὐτη τοῦ πλάστου· κατὰ γράμμα; οὐχὶ διότι ζῷμεν ἐν τῷ αἴματι ἡμῶν.

Δηστής κακοῦργος! Οἱ πλούσιοι τοὺς τρέμουσιν οἱ πτωχοὶ τοὺς τιμῶσι· τίς τοὺς καταφρονεῖ; ὁ νόμος; οὐχι, διότι δὲν θὰ τοὺς ἐτιμώρει.

Καθῆκον μέγα ἐπεβλήθη ἐφ' ἡμᾶς· νὰ τιμωρῶμεν τοὺς πλουσίους τοὺς διαφεύγοντας τὸ ἔλέμμα τοῦ νόμου· νὰ χύνωμεν τὸ αἷμα αὐτῶν ἀφειδῶς, διότι τὸ ἐρρόφησαν ἀπ' ἀλλων. Διατί προσπαθοῦσι νὰ μᾶς ἔξολοθρεύσωσιν; Ἀρχοντες τῶν ὁρέων ἐπιβάλλομεν φόρον εἰς τοὺς διερχομένους ἔκειθεν, καθὼς καὶ σεῖς οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐπιβάλλετε χιλίους φόρους· διατί μᾶς ὑβρίζετε;

Ο νόμος δὲν ἐπρεπε νὰ προσπαθῇ νὰ κατατρέχῃ ἡμᾶς· πρὶν φέρει τὰ ἔλέμματα αὐτοῦ τόσον μακρὰν ἐπρεπε πρῶτον νὰ παρατηρήσῃ τοὺς πέριξ αὐτοῦ ἀληθῶς κακούργους. Πλὴν διατί δὲν τὸ κάμνει; Διότι ἡμεῖς φονεύομεν ἀναφανδόν, ἔκεινοι δὲ λάθρα, διότι ἡμεῖς εἰς μίαν στιγμὴν ἀπαλλάττομεν τὸν ἀνθρωπὸν τοῦ βαρέως τῆς ζωῆς φορτίου· ἔκεινοι δραδεῖς καὶ ἀπαθῶς ῥοφῶσι τὸ αἷμα τῶν θυμάτων των· διότι ἡμεῖς παλούμεθα λησταί, ἔκεινοι εὐγενεῖς, πεπολιτισμένοι, σύγαθοι καὶ ἐνάρετοι ἀνθρώποι.

Ἡ δὲ κοινωνία πρὶν καταρασθῇ ἡμᾶς, ἐπρεπε πρῶτον φέ-

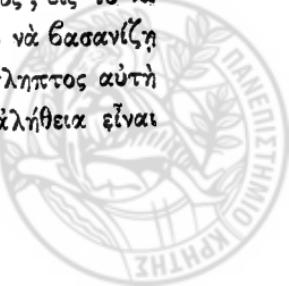
ρρουσα τὰ βλέμματά της εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς νὰ ἴδῃ τ' ἀποτελέσματα δὲ αὐτὴ παρήγαγε καὶ παράγει.

'Η κοινωνία μᾶς ἀποσκορακίζει πλὴν νομίζεται ὅτι ἡμεῖς έχομεν ἀνάγκην αὐτῆς;

'Η κοινωνία ἐσχηματίσθη διότι τὸ ἄρρεν ἐπεθύμει τὸ θῆλυ, διότι δὲ πατὴρ ἥθελε τὸ τέκνον πλησίον του ἵνα τὸν ὑπηρετῆ καὶ ἵνα τὸ πωλήσῃ ἡ κοινωνία ἐσχηματίσθη διότι δὲ σθενής ἐπεθύμει βοηθείας καὶ προστάτου· διότι δὲ τρυφηλὸς ἐπεθύμει τρυφάς, δὲς δὲν ἥδυνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἄνευ τῆς συνεργείας τῶν ἄλλων. Ἰδοὺ διατὶ ἐσχηματίσθη ἡ κοινωνία.

'Αλλὰ, λέγουσι, τὰ λαμπρὰ τότε προτερήματα τὰ ὄπαια ἔλαβεν δὲ ἀνθρώπος παρὰ τοῦ πλάστου, πῶς ἥδυναντο ν' ἀναπτυχθῶσι καὶ νὰ ὀφελήσωσιν αὐτόν; 'Η ιατρικὴ, ἡ χημεία, ἡ φιλοσοφία, αἴτινες σήμερον ὑπάρχουσι τότε τί ἥθελον γίνει; 'Η ιατρικὴ εἶναι ἀχρηστὸς εἰς ἀνθρώπους μὴ κοιμωμένους ἐντὸς στρωμάτων ἐκ πτίλων, ἐντὸς αἰθούσης θερμαινομένης τὸν χειμῶνα· ἡ ιατρικὴ εἶναι ἀχρηστὸς εἰς ἀνθρώπους μὴ βαρύνοντας τὸν στόμαχον μὲν πληθὺν βρωμάτων τερπνῶν μὲν εἰς τὸν λάρυγκα, καταστρεπτικῶν δὲ εἰς τὸν διοργανισμόν. Οἱ ἄγριοι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς ιατρικῆς, οὐδὲ ἔχουσιν ἐπιστήμονας ιατρούς καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀποθνήσκουσι μὲν τοὺς κανόνας τῆς ιατρικῆς ἀπὸ τὰς τῶν ιατρῶν χεῖρας ὡς οἱ πεπολιτισμένοι. 'Η χημεία καὶ ἡ φυσικὴ τί κατώρθωσε; ἡ μὲν ν' ἀνακαλύψῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅπλα ἀγνωστα, ἀτινα μετεχειρίσθησαν κατ' ἄλλήλων, ἡ δὲ νὰ δεσμεύσῃ τὴν δραστηριάτη τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν ἀνακαλύψεών της, καὶ καθιστᾶσα τὸν ἀνθρώπον ἐπηρμένον διὰ τὰς ἀνακαλύψεις του νὰ τὸν δειξῇ προφανέστερα τὴν μηδαμινότητα του διὰ τοῦ θανάτου.

'Η φιλοσοφία τί ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους; εἰς τὸ νὰ διασπείρῃ ἰδέας παραδόξους καὶ ἄλλοχότους, εἰς τὸ νὰ βασανίζῃ τὸν νοῦν τῶν λατρευτῶν της, καὶ σκοτεινὴ καὶ δύσληπτος αὐτὴ ὦσα, νὰ θαυμάζηται ὡς μεγάλη ἐπιστήμη. 'Η ἀλήθεια εἶναι

μία, φιλοσοφικὰ συστήματα εἰσὶν ἀπειρα, ἄρα πάντα εἰσὶ ψευδῆ.
Ἡ ἀληθεία εἶναι σαφής, εἶναι καθαρά, τὸ ψεῦδος εἶναι σκοτεινόν, εἶναι ἀσαφές.

Θέλετε δὲ νὰ ιδῆτε ἡ θεολογία εἰς τὸ ἐγκρισμένεν; ἀπλούστατον. Εἰς τὸ νὰ γίνωσι διακρίσεις μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώπων. εἰς τὸ νὰ γεννήσῃ μῆσος ἀσπονδὸν μεταξὺ αὐτῶν, εἰς τὸ νὰ ἔγειρῃ τοὺς μὲν κατὰ τῶν δὲ, καὶ διδάσκουσα αὐτὴν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μετριοπάθειαν, νὰ φέρη ἀντὶ τῆς ἀγάπης τὴν διχόνιαν, ἀντὶ τῆς μετριοπάθειας τὰ μίσον ἀντὶ τῆς εἰρήνης τὸν πόλεμον. "Ολον τὸ αἷμα τὸ χυθὲν ἔνεκα λόγων ἄλλων καὶ οὐχὶ θρησκευτικῶν εἶναι ὅλιγότερον τοῦ χυθέντος ἔνεκα θρησκευτικῶν ἐοίδειν καὶ σχισμάτων. Ἐν γένει οὐδὲν ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐγένετο πρόξενον καλοῦ.

'Αλλ' ἀς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν κοινωνίαν.

'Αφοῦ κατὰ μικρὸν οἱ σφριγῶντες, οἱ αἰσχροκερδεῖς, οἱ τρυφηλοί, οἱ κοιλιόδουλοι συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸν, δισχυρότερος ἐξ αὐτῶν καὶ πνευματωδέστερος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς των ἄλλοι ἐπιθυμοῦντες νὰ καθέξωσι τὴν θέσιν ταύτην ἔρριψαν αὐτὸν καὶ ἤλθον αὐτοῖς. Ἐπὶ τέλους ἡ λέξις ἴσοτης, ἥρχισε νὰ κυκλοφορῇ. Οἱ δελταῖοι· ώς εἰ εἶναι δύνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ποτὲ ἴσοτης· καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ ἴσοτης ἐὰν κατορθωθῇ, εἶναι δύνατὸν νὰ καταστήσῃ τις τοὺς ἀνθρώπους ἵσους κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν παιδείαν, κατὰ τὴν ῥάμψην; ἴδοι ἀνισότης μεγάλη, θὺν ἡ κοινωνία καὶ οἱ σοφοὶ αὐτῆς ὅσον καὶ ἀν φιλοσοφήσωσι δὲν θὰ λύσωσιν.

Οἱ νόμοι ἐσχηματίσθησαν διὰ νὰ καταπέλξωσι τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ἄνευ προστατῶν, τοὺς ἀδυνάτους. Σπανίως ὁ νόμος προστεύει τὸν ἀσθενῆ· ἀλλ' οἱ ἐντὸς τῆς κοινωνίας τοιοῦτοι εἶναι πολλάκις ἰσχυροὶ ἐκτὸς αὐτῆς καὶ καταπατοῦσι τὸν νόμον ὅστις τοὺς ἡδίκησε.

Φθόνοι, μίσοι, ῥαδιουργοίαι ὑπῆρξαν πρὶν γίνη κοινωνία; ὁ Ἀδάμος δὲν ἐγνώριζε τὸν φθόνον, ὁ Κάιν ἐφόνευσε τὸν "Αβελ." Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς τιμιώτεροι ὑμῶν ἀφοῦ διατηροῦμεν τοὺς

νόμους οὓς ἔχομεν; δὲν εἴμεθα μυριάκις γενναῖοτεροι, μυριάκις ἀγώτεροι ὑμῶν ἀφοῦ δὲν ἔχομεν ἀνάγκην πιστατῶν; δὲν εἴ-
μεθα ἡμεῖς ἀνθρωποι τῷντι ἀφ' οὗ δὲν εἴμεθα οὐδενὸς δοῦλοι!

'Ερπετά! τολμᾶτε ν' ἀποσκορακίζητε ἡμᾶς τοὺς ἀστούς.

Μᾶς θεωροῦσι σκληρούς, απανθρώπους, ἄγνοις· ἀλλ' ὅχι· οὐ μᾶς ἀναξίους εἶναι εὐγενεστέρα τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ οἱ ἔρως μᾶς θεωρεῖτε ἀναξίους, ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς γνήσιας, καθαρός· οὐχὶ, ως εἰς ὑμᾶς, μεμολυσμένος καὶ ὑλικός. Ποσάκις περιφερό-
μενος τὴν νύκτα ἐνῷ νέφῃ βροχοφόρᾳ περιεπλανῶντο ἐπὶ τῶν
ἀπεράντων ἀνακτόρων τοῦ κόσμου, ἐζήτησα νὰ ἴδω χωρικὴν
ώραταν ἵνα τῇ προσφέρω ἐν ἀνθοῖς καὶ ἐν φύλλημα ποσάκις ἐ-
κλαυσσα συλλογιζόμενος διτὶ ἔμελε νὰ ταφῇ ἐντὸς μεγάλης καλύβης
σεσαθρωμένης!

Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς σκληροί, ως μᾶς νομίζετε· εἰς τὴν φωνὴν
τοῦ δυστυχοῦς δακρύομεν, εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πένητος ἐλεούμεν
καὶ βοηθοῦμεν τὸν ἀδύνατον. Ἀνοικτάρμονες εἰσθε σεῖς καὶ κα-
κούργοι.

Τὸ ἔλεος καὶ ἡ συμπάθεια δὲν καταβιβάζουσι τὴν ἀνδρείαν
τοῦ ἀνθρώπου, ως φρονοῦσι τινὲς, ἀλλ' ἡ ἐλλειψις αὐτῶν εἶναι ἐν-
δειξις ψυχῆς διεφθαρμένης καὶ χαμέρπους.

Εἰς τὴν κοινωνίαν ὑπάρχουσι λησταὶ· λησταὶ-τοκο-
γλύφοι, λησταὶ-ἔμποροι, λησταὶ-χρυσοχόοι, λησταὶ-ἐνάρετοι,
λησταὶ-έυσεβεῖς καὶ πλῆθος ἀλλων. Οἱ λησταὶ-τοκογλύφοι πρέ-
πει νὰ διχοτομηθῶσι διὰ πρίωνος, οἱ λησταὶ-ἔμποροι νὰ ἀνασκο-
λοπισθῶσιν, οἱ λησταὶ-χρυσοχόοι νὰ εισβληθῶσιν ἐντὸς λουτροῦ
ἐκ μολύbdου ἀναλελυμένου, οἱ λησταὶ-ἐνάρετοι νὰ κρεμασθῶσι,
καὶ οἱ λησταὶ-έυσεβεῖς νὰ σταυρωθῶσιν. Καὶ ἐντούτοις, καὶ ἀν-
δρα ταῦτα συμβῶσιν, εἶναι μικρὰ ἡ τιμωρία των· διότι ἔκεινοι
οὐ μόνον ἐντὸς τῶν πόλεων ληστεύουσιν, οὐ μόνον δύω ἔχουσιν
ἰδιότητας, καλὴν ἐπιφάνειαν, αἰσχρὸν κέντρον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἄτο-
μον καθ' ἔκαστην σχεδὸν ληστεύουσι, ἐνῷ ἡμεῖς καὶ εἰλικριγεῖς εἴ-
μεθα καὶ σπανίως δις φορολογοῦμεν τὸν αὐτὸν ἀνθρωπὸν. 'Αλλ'

ὅλαι αἱ ληστεῖαι ἔκείνου τοῦ εἰδούς καθιερώθησαν ὑφ' ὅλων τῶν
ἔθνων καὶ οὐδεὶς τολμᾶ νὰ ἐκφέρῃ κατ' αὐτῶν γνώμην· διότι
ἐκλαμβάνεται ἐχθρὸς τῆς κοινωνίας.

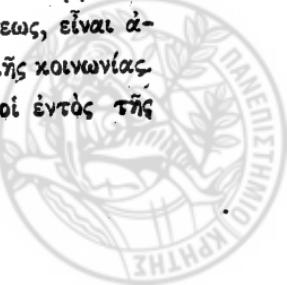
"Αλλοτε οἱ λησταὶ δὲν κατετρέχοντο τοσοῦτον ὅσον σήμερον·
διότι οἱ ἐντὸς τῆς κοινωνίας ἄρπαγες ἦσαν ὀλίγοι· σήμερον δὲ
ὅτε ἡ κακία ὑπερεπλεόνασεν, ὅτε τὸ κλέπτειν ἐπιτηδείως τιμᾶ-
ται, μᾶς κατατρέχουσιν! Ἰλεως ἐπ' αὐτούς!

Μολοντοῦτο πρέπει νὰ ἥμεθα δίκαιοι· εὐλόγως μᾶς κατα-
τρέχει ἡ κοινωνία· διότι κακὴ αὐτὴ οὖσα καὶ διερθαρμένη καὶ
πονηρὰ, κυλιομένη δὲ εἰς τὸν Βόρρον τῶν παθῶν τῶν τε ἡθικῶν
καὶ σωματικῶν, ὑποβλέπει τοὺς ἐναρέτους, τοὺς ἐλευθέρους, τοὺς
δυντῶς ἀνθρώπους.

'Απὸ κτίσεως τοῦ κόσμου μέχρι τῆς σήμερον ὁ ἀνθρωπὸς φε-
ρόμενος πάντοτε πρὸς τὸ κακόν, καὶ διὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἀπο-
κρύπτων ἀκολούθως τὴν αἰσχρὰν φύσιν του κατέστη ἀνυπόφορος.
Πρὶν δὲ πολιτισμὸς, ή νενομισμένη αὕτη ὑποκρισία, εἰσδύστη εἰς
τοὺς ἀνθρώπους ἡδύνατο εὐκολώτερόν πως νὰ διακρίνῃ τις τὸν
κακόν. 'Αλλὰ σήμερον δὲ πεπολιτισμένος κακοῦργος ἀδιόρατος
γενόμενος διὰ τῆς λαμπρότητός του εἰς τοὺς ὄφθαλμοὺς τῶν
ἀνθρώπων, διασκορπίζει μὲν μέλι καὶ γάλα διὰ τῆς γλώσσης
του, καὶ τῶν ποδῶν του καὶ τῶν χειρῶν του, καὶ τῶν χειλέων
του, διασκορπίζει δὲ ἄζωτον καὶ δηλητήριον διὰ τῆς καρδίας
του. Πῶς δύναται τις νὰ προφυλαχθῇ ἀπ' αὐτῶν; πῶς νὰ δια-
φύγῃ τὰς δολοφόνους αὐτῶν χεῖρας, αἴτινες θωπεύουσι τὰς πα-
ρειὰς τοῦ θύματος ἵνα ἐμπίξωσι τὸ ἐγχειρίδιον βαθύτερον;

'Αποκαλεῖτε ἡμᾶς κακούργους· ἀλλὰ τί εἶναι ἔκεινοι, οἵτινες
τὰ ιερώτερα τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήματα ἐμπαίζουσι καὶ ἐμπορέ-
ονται; ἔκεινοι οἵτινες ὑποκρινόμενοι τοὺς εὔσεβες καὶ θρήσκους
ληστεύουσι τοὺς ἀνθρώπους; εἶναι τέρατα τῆς φύσεως, εἶναι ἀ-
ληθεῖς κακοῦργοι, εἶναι ἐκτρωματα τῆς ἐκτρωματικῆς κοινωνίας.

Πλὴν τὰς σκέψεις ταύτας δὲν τὰς κάμνουσιν οἱ ἐντὸς τῆς

χοινωνίας· εὐ ζῆν μόνον ποθοῦσι καὶ ἀδιαφοροῦσι διὰ τὰ μέσα τῆς ἀποκτήσεως. . . .

Δι' ἡμᾶς δύμας εἶναι ἀδιάφορον· ἃς μᾶς κατατρέχωσι· τὸ μόνον δὲ παράπονον εἶναι τὸ ἔξης. Ἐπρεπεν ή χοινωνία ήτις θεωρεῖ ἡμᾶς γαγγραίνας αὐτῆς, ἀντὶ ν' ἀποκόψῃ αὐτὰς ἀφοῦ σχηματισθῶσι, νὰ προσπαθήσῃ μᾶλλον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν γένεσίν των· ἐὰν εἴμεθα γάγγραιναι τῆς χοινωνίας δὲν πταίομεν ήμετις, πταίεις αὐτὴ ήτις δὲν ἐμποδίζει τοὺς κακοὺς χυμοὺς οἵτινες μᾶς σχηματίζουσι.

II

Διατρέχομεν τὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα, δὸν ἀπαντες φρονοῦσι πεπολιτισμένον, φέροντες ὡς ἀπόδειξιν τὴν πρόδον τῶν ἐπιει- μῶν καὶ τὴν περιστολὴν τῶν κακουργημάτων. 'Ο ἄνθρωπος τὴν σήμερον, λέγουσι, καὶ ἡθικῶς ἀνεπτύχθη καὶ ὑλικῶς ἐκέρδισεν· ή βάρβαρος ἐποχὴ παρῆλθε καθ' ḥν οἱ ἄνθρωποι ἐκυλίοντο εἰς τὸν βόρειον τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς κακοθείας . . . σήμερον εἶναι σοφοί, χρηστοί καὶ ἐνάρετοι!

'Ημεῖς, οἱ λησταὶ, μὴ παραδεχόμενοι τὴν κοινὴν ἀπάτην θὰ καταδείξωμεν τὴν πλάνην τῶν φρονούντων ταῦτα, οὐχὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ καινοτομήσωμεν, ἀλλὰ χαριζόμενοι εἰς τὴν ἀλήθειαν.

'Εὰν δὲ πολιτισμὸς συνίσταται εἰς τὴν ἔξωτερην ἐπίδειξιν εὐγενῶν τρόπων, εἰς τὴν ἐπίπλαστον γλυκύτητα τοῦ χαρακτῆρος, εἰς τὴν μαλθακὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν, εἰς τὸ ἀσεμνον τοῦ βίου καὶ τὸ γελοῖον τῆς ἐνδυμασίας, τότε παρὰ πάντα ἀλλον δὲ αἰῶν οὗτος εἶναι πεπολιτισμένος. 'Αλλ' ἐὰν η ἔξευγένισις τῆς ψυχῆς, η ἀγαθότης τῶν φρονημάτων, η χρηστότης ήθων καὶ ἐν γένει η ἀρετὴ συνίστησιν αὐτὸν, τότε εὐρισκόμεθα πολὺ μακρὰν τοῦ πολιτισμοῦ.

"Οθεν, ἐπειδὴ ὑπάρχει ψευδής τις ἔννοια αὐτοῦ, νομίζουσι δτὶ δὲ νῦν αἰῶν εἶναι ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν πεπολιτισμένος ἐνῷ πραγματικῶς δὲ αἰῶν οὗτος εἶναι χείρων τοῦ πρώτου μετὰ

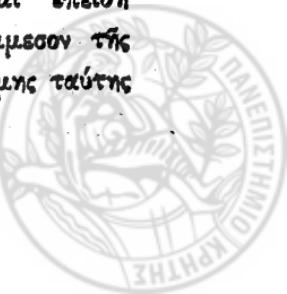
τὸν Ἀδάμ αἰῶνος. ‘Η πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν τὴν ὁποίαν ἔπικαλοῦνται οἱ φίλοι τοῦ δεκάτου ἑννάτου αἰῶνος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι δεῖγμα ‘Ἡλίου φαεινότερον τῆς ἡθικῆς τῶν ἀνθρώπων διαφθορᾶς’· ἢ δὲ ἐλάττωσις τῶν κακουργημάτων δὲν εἶναι βεβαίως δεῖγμα ἡθικῆς προόδου· διότι ὅταν ὑπάρχουσιν ἀποιραμέσα πρὸς περιστολὴν τοῦ κακουργήματος, ὁ μὴ περιπέπτων εἰς τοῦτο δὲν δύναται νὰ κληθῇ οὕτε ἐνάρετος οὕτε ἀγαθός.

Πεπολιτισμένος αἰώνι καλεῖται ἔκεινος, καθ’ ὃν ὁ ἀνθρωπός μόνος του θέλει δυνηθῆ νὰ διαστείλῃ τὸ ἀγαθὸν τοῦ κακοῦ, καθ’ ὃν ἄνευ ἔξωτερικῆς τινὸς ἐπιφρόνης μετέρχεται τὸ ἀγαθόν. Πεπολιτισμένος αἰώνι καλεῖται ἔκεινος, καθ’ ὃν οἱ δέκα δὲν τρέφονται ἐκ τῶν ἀγώνων χιλίων· καθ’ ὃν ἡ ἰκανότης ἀπολύτως ἐκτιμᾶται, καθ’ ὃν οἱ ἀνθρωποι πάντες ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων τῆς γῆς γενήσονται μία ποίμνη, καὶ εἰς ποιμήν· ὁ Θεὸς καὶ τὰ ἀτομα. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ πεπολιτισμένος αἰώνι.

‘Ο δὲ ἡμέτερος εἶναι Σκυθικὸς, Βανδαλικὸς, Οὐνικὸς· οὐ καὶ χείρων ἔκεινων· διότι ἔκεινοι ἦσαν αἰμοδόροι· ἔνεκα τῶν θύμων καὶ νόμων των, ἐνῷ ἡμεῖς εἴμεθα ἡθικῶς διεφθαρμένοι.

‘Η πρόοδος τῶν τεχνῶν εἶναι δεῖγμα τῆς διαφθορᾶς τοῦ αἰῶνος· τούτου· διότι ἵνα προάγωνται αἱ τέχναι ἀπαιτεῖται κατανάλωσις, οὐ δὲ κατανάλωσις ὑποθέτει ἀνάγκας· ὁ ἐνάρετος, ὁ ἀληθῶς πεπολιτισμένος ἀνθρωπός εἶναι δλιγαρχής· ὁ διεφθαρμένος ἔχει ἀνάγκας· ἐπομένως οὐ τῶν τεχνῶν πρόοδος εἶναι δεῖγμα προφανέστατον τῆς διαφθορᾶς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπίσης καὶ η πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν· ηὗξησαν αἱ ιατρικαὶ γνώσεις, ἀλλὰ πρὸ τούτων ηὗξησαν αἱ ἀσθένειαι· διότι καθὼς ιατρικὴ ἄνευ ἀσθενειῶν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, οὕτω καὶ πρόοδος ιατρικῆς ἄνευ προόδου ἀσθενειῶν δὲν δύναται νὰ συμβῇ. ἕνα λοιπὸν προοδεύσῃ η ιατρικὴ ηὗξησαν αἱ ἀσθένειαι· ἐπειδὴ δὲ μέγα μέρος τῶν ἀσθενειῶν εἶναι ἀμεσον οὐ ἔμμεσον τῆς διαφθορᾶς ἀποτέλεσμα· οὐ τελειοποίησις τῆς ἐπιστήμης ταύτης δηλοῦ ἡθικὴν διαφθορὰν μεγάλην.

Προοδεύει ή νομική ἐπιστήμη καθόσον ὁ ἄνθρωπος γίνεται μᾶλλον σπαταλών καὶ στρεψόδικος⁵ καὶ ἀντιστρόφως, καθ' ὃσον ἡ νομική ἐπιστήμη προοδεύει ὁ ἄνθρωπος γίνεται μᾶλλον στρεψόδικος. 'Η Θεολογία ἔχει μεγάλης προόδους, διότι εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἐκατοντηρίδα ἀθεοί μόνον ὑπῆρχον, διότι καθ' ἐκάστην εὑρίσκονται μωροὶ προσβάλλοντες τὰς γραφὰς καὶ ἀρνούμενοι τὸν θεόν.

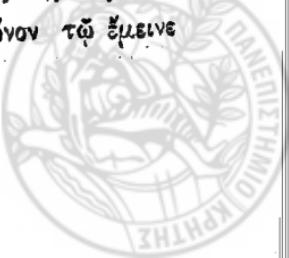
· Ίδου λοιπὸν ὅτι ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν προϋποθέτει οὐθὲν διαφθοράν.

III

Καλοῦσιν ἡμᾶς ἐγωεῖστας καὶ νομεῖουσιν ὅτι μᾶς ὑβρίζουσι ::
Πολὺ ἀπέχουσι τούτου, καὶ οἶδου διατί.

'Ο ἄνθρωπος ἀμα πεσὼν ὑπεδουλώθη διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνεπτύχθησαν ἀνάγκαι, τὰς ὅποιας οὗτος ἀντὶ νὰ προσκαθήσῃ νὰ κατανικήσῃ ἀπειλαντίας ἐνεδυνάμωσε· τὰς ἀνάγκαις ταύτας ἡθέλησε νὰ θεραπεύσῃ διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ὑπεδουλώθησας οὕτω ἐσυτὸν εἰς ἐκείνους, καθὼς καὶ ἔκεινοι ὑπεδουλώθησαν εἰς αὐτόν· ώστε ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατὰ τὴν ἐλευθερίαν κατώτερος τῶν ζώων⁶ διότι ταῦτα μὴ ἔχοντα ἀνάγκας πολλὰς ζῶσι μόντι των καὶ ἀνήκουσιν εἰς ἐσυτά, ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος τόσον μικρὸς ἐφάνη κατ' ἀρχὰς καὶ τόσον μικρότερος κατήντησεν διὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ώστε ἐστερήθη σχεδὸν τῆς ἀνομικότητός του⁷ ἤδηνατο νὰ μὴ τὴν ἀπολέσῃ; βεβαίως ἀμα δὲν ἐσχημάτιζε κοινώνιαν.

'Αρδοῦ λοιπὸν ἐπλάσθη ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς φύσεως, ἐκευείως ὑπέπεσσεν εἰς μυρίας δουλείας, ἀς πῦξης καὶ ἐπλήθινε διὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ συνδέσμου τῆς κοινώνιας. 'Ἐν τῷ μάσω λοιπὸν τῆς γενικῆς ταύτης δουλείας τῆς αὐξανούσης γεωμετρικῶς πρὸς τὸν πολιτισμὸν, μία μόνον τῷ ἔμεινε παρηγορία, ὁ ἐγωισμὸς.

Διὰ τούτου διευθύνονται πᾶσαι αἱ πράξεις του, καὶ διὰ τούτου ὑποβολθεῖται ἡ φύσις εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ αὐθρώπου, θατὶς ἄνευ τοῦ ἐγωϊσμοῦ δὲν ἔθελε πλέον ἔχει οὐδὲν φρόνημα ἐλεύθερον, δὲν ἔθελε πράττει οὐδεμίαν πρᾶξιν μεγάλην, ἀλλ' ἔθελε ζῆται ζωὴν ὁστράκου.

Οὐ ἐγωϊσμὸς λοιπὸν παρορμᾶ τὸν ἀνθρώπον πρὸς τὰς μεγάλας πρᾶξεις, ὃν ἡ ἀξία οὐδόλως καταβιβάζεται διὰ τοῦτο διότι διὰ πᾶσαν πρᾶξιν ὁ ἀνθρώπος ἔχει ἔνα σκοπὸν, τοῦ ὅποιου μὴ ὑπάρχοντας παύει ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ· ὁ σκοπὸς οὗτος δύναται βεβαίως νὰ ὑπηρετῇ τὸ γενικὸν συμφέρον, ἀλλὰ δὲν παύει τοῦ νὰ ὑπηρετῇ καὶ τὸν ἐγωϊσμόν. Ὕποτεθείσθω ἀνθρώπος τις σκοπεύων νὰ μαρτυρήσῃ ὑπὲρ τῆς θρησκείας· ὁ ἀνθρώπος οὗτος, στηρίζων διὰ τοῦ αἵματός του τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, διφελεῖ μὲν τοὺς χριστιανοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς διφελεῖται ἕτι πλέον, διότι πρόκειται ν' ἀπολαύσῃ τὴν αἰώνιον εὐδαιμονίαν. Ἀλλ' ἡ ἀνταμειβὴ αὕτη ἄνευ τῆς ὅποιας ὁ ἀνθρώπος ἴσως δὲν ἔθελε, καὶ δικαίως, πράξει γενναίαν πρᾶξιν, ἡ ἀνταμειβὴ αὕτη δὲν ἐλαττονεὶ τὴν ἀξίαν τῆς πρᾶξεως· διότι ἀφοῦ ὁ θεὸς ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἀνταμειβῆς, ὁ αἰσχρὸς καὶ πανοῦργος καὶ χακούθης ἀνθρώπος, φρονεῖ δτι καταβιβάζεται ἡ ἀξία τῶν πρᾶξεων· ὁ θεὸς ἐν τῷ ὑψῷ του εἶναι τέσσον ἀγαθός, ὁ δὲ ἀνθρώπος ἐν τῷ βορβόρῳ του τόσον κακός, ὥστε ὁ μὲν βραβεύει τὰς μεγάλας πρᾶξεις, ὁ δὲ ζητεῖ νὰ τὰς ἔξαπελέσῃ ἵνα ἔχῃ πρόφασιν τινὰ· διότι ἐμμένει ἐν τῇ κακίᾳ του.

Ἄλλα, λέγουσαι τινὲς, ὁ ἀνθρώπος γνωρίζων τὴν ἀξίαν τῆς πρᾶξεως, τὴν πράττει διότι εἶναι ἐγωϊστής, διότι θὰ ἀνταμειφθῇ, η διότι θὰ φανῇ ἀνότερος τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου διηγαύμεθα τὰ ἔξης. ὁ Μαράμεθ πρὶν τῆς Ἐγείρας εἰσέτι, καταδικάσμενος ὑπὸ τῶν Κορεσχίτων καὶ μαθὼν ὅτι ἐμμέσθησαν δαλοφόρους ἵνα τὸν φονεύεωσιν, ἐταράχθη μεγάλως· ὁ δὲ ἀνεψιός του ἀλλής, γέος

τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τολμηρὸς, παρώτρυνε τὸν Μωάμεθ νὰ φύγῃ μετημφιεσμένος· αὐτὸς δὲ μείνας εἰς τὴν οἰκίαν, ἐνεδύθη τὰ ἐνδύματα τοῦ Μωάμεθ καὶ ἐτέθη εἰς τὴν κλίνην προσφέρων οὕτω ἔσυτὸν θῦμα εἰς τὰς καταδιώξεις τῶν Κορεῖσχιτῶν. Ή νῦξ ἦδη ἐπῆλθε, καὶ οἱ δολοφόνοις εἰσελθόντες εὗρον τὸν Ἀλῆ ἀντὶ τοῦ Μωάμεθ τὸν ὄποιον ὅμως, γενναίως φερόμενοι, δὲν ἐφόνευσαν. Ή πρᾶξις αὕτη τοῦ Ἀλῆ εἴτε ὑπὸ ἐγωϊσμοῦ ἔκινθη, εἴτε ὑπὸ ἄλλης αἰτίας εἶναι γενναίᾳ διότι ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κινδύνου τὸν ὄποιον διέτρεχεν ἐτίθετο ἐπὶ τῆς κλίνης ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀγαθῆς πράξεως ἦν ἐπραττε συνέβαινεν αὕτη, ὄποιαν ἤθελεν ἔχει ἀξίαν;

Εἴθε δὲ ἀνθρωπος νὰ εἴχε τοσοῦτον ἐγωϊσμὸν ὃσον ἐπρεπε νὰ ἐμπνέῃ πρὸς αὐτὸν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν δμοίωσις· εἴθε ὑπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ τούτου δρμώμενος ν' ἀποστραφῇ τὴν ὥλην καὶ τὰ ἐγκόσμια, καὶ στρέψας τὸν νοῦν του πρὸς τὸν ὑψιστὸν νὰ ζητήσῃ ἔκει τὴν εὐδαιμονίαν.

IV

Οὅσον περισσοτέραν σχέσιν ἔχει τις μὲ τὴν κοινωνίαν τοσοῦτον δυστυχέστερος εἶναι· δὲ εὐγενῆς, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτος, εἶναι δυστυχέστερος τοῦ πτωχοῦ τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι· δὲ πτωχὸς τοῦ χωρικοῦ, δὲ χωρικὸς τοῦ ποιμένος, δὲ ποιμὴν τοῦ λῃστοῦ. Ο δὲ ἀνθρωπος εὑρισκεν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀπλῶν ἐκείνων ἤθῶν· διότι ἵτο στενώτερος δὲ κύκλος τῆς κοινωνικότητος του. Ἄλλ' ἐπελθὼν δρομέως δὲ πολιτισμὸς καὶ συνδέσας πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἔθυη, ἔχαλάρωσε τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμούς. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσεν οὐκ δλίγον καὶ η τῆς γυναικὸς χειραφέτησις, προϊὸν τοῦ πολιτισμοῦ.

Εἰς τὰς κοινωνίας τῶν εὐδαιμόνων ἐκείνων χρόνων ὁ ἀνθρωπος εἴχε δύνα δίους· τὸν ἔξωτερικὸν δίον καὶ τὸν ἐσωτερι-

κόν. Ο πρῶτος ἦτο ό ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταραχώδης πάντοτε θίος, δ ἐπιφέρων θλίψεις, πόνους καὶ μυρία ἄλλαξ δ δεύτερος, μεταξὺ τῆς οἰκογενείας, δστις ἡρεμος ἀν τότε καὶ εἰλικρινής, ἔξηφάνιζε τὰς θλίψεις τοῦ ἔξωτερικοῦ θίου. Ήτο τὸ φάρμακον τῆς ἀσθενείας, φάρμακον ὅμως δραστήριον καὶ ἡδὺ συνάμα, ἀποτελεσματικὸν καὶ εὐάρεστον.

Η γυνὴ τότε κατωτέρα οὖσα τοῦ ἀνδρός, καὶ ὑπακούουσα εἰς τοῦτον, δὲν ὑψωνε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς ταύτης ἥρχε τῆς οἰκίας ἡπίως καὶ ἐναρέτως. Ο δὲ ἀνὴρ γυναῖκων τὴν δύναμιν καὶ ἐπιβρόκην του, δὲν κατεχρᾶτο αὐτῆς, ἀλλ' ἀπεναντίας τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ὠραίου φύλου γνωρίζων ἐπροστάτευε καὶ ἡγάπα αὐτό.

Ἔρχισεν ἀκολούθως ὁ πολιτισμὸς νὰ φωτίζῃ τὸ ἀγλαὸν γένος τῶν ἀνθρώπων νομισάντων πρῶτον χρέος τὴν χειραφέτησιν τῶν γυναικῶν, αὕτινες ἐγένοντο μέλη τῶν συναναστροφῶν καὶ τῶν διασκεδάσεων ἀναπόφευκτα. Ἐντεῦθεν ἡ τοῦ κακοῦ ἀρχή ἐντεῦθεν ἡ παραμέλησις τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, τῶν μὴ σχηματισθέντων εἰσέτι ἐντεῦθεν ἡ χαλάρωσις τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν. Διότι τὸ τέκνον μὴ ἀνατρεφόμενον ὑπὸ τῆς ἴδιας αὐτοῦ μητρός, δὲν ἡδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν ἀγάπην θὴν εἶχε τὸ ὑπὸ αὐτῆς ἀνατραφέν· διότι ὁ ἀνὴρ παραδίδόρενος εἰς τὰς συναναστροφὰς παρημέλει τὴν οἰκογένειάν του.

Η κατάστασις αὕτη ἡ οἰκτρὰ προεχώρει φυσικῷ τῷ λόγῳ καθόσον ὁ πολιτισμὸς διεδίδετο· ἡ δὲ συναναστροφὴ καὶ ἡ ἰστότης αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀνδρας ἔξησθένησε τούτων τὰ μεγάλα φρονήματα, καὶ ἔχαλάρωσε τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν. Καὶ εἰδομεν πολλάκις ἀνδρας διευθυνομένους ἀπὸ γυναικας

Κτηνώδης δρμὴ λέγεται ἡ τῶν ζώων πρὸς τὰ θήλεα δρμὴ, ἔνεκα τῆς ὅποιας ὅμως δὲν χάνουσι τὴν ἀτομικότητά των· πῶς λέγεται λοιπὸν ἡ δρμὴ τῶν ὄντων ἐκείνων ἀτινα καταστρέφουσι τὴν ἀτομικότητά των χάριν ἐκείνης;

Οὐτάρια! τολμάτε νὰ ὑδρίζητε τ' ἀνώτερα ὑμῶν ζῶα!

Ημεῖς δὲν εἶμεθα μικροί καὶ ποταποί· δὲν κύπτομεν τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸν γελοῖον ζυγὸν τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ γνωρίζοντες αὐτὴν ἀδύνατον τὴν προστατεύομεν ἐν καιρῷ ἀνάγκης· οὐδὲ ὑπάρχει τίς μεταξὺ ἡμῶν ὅστις χάριν γυναικὸς ἔπραξε τί παρὰ τὸ φρόνημά του.

V

Μᾶς νομίζουσιν ἀμαθεῖς οἱ ὄντως ἀμαθεῖς . . . Τί εἶναι παιδεία; ήμεῖς ἀρνούμεθα πάντα δρισμὸν, διότι δὲν ὑπάρχει. Ἀμέσως ὅμως κανεὶς φιλόσοφος, γοργικὸς ἢτις ἄλλος θ' ἀρχίσῃ νὰ κρυπτάῃ δίδων ἔκαστος ὅσους δρισμοὺς θέλει. Άς ἀκούσωμεν ἐναὶ ἐξ αὐτῶν· ή παιδεία εἶναι ή γνῶσις τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς φύσεως. Ή γνῶσις τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι περιττὴ εἰς ἡμᾶς διότι μισοῦμεν καὶ ἀποστρεφόμεθα καὶ ἀποφεύγομεν τὴν ἀνθρωπότητα· ή τῆς φύσεως εἶναι λίαν γνωστὴ εἰς ἡμᾶς.

Καὶ ὄντως τίς ἄλλος κάλλιον ἡμῶν γνωρίζει αὐτήν; ήμεῖς ζῶμεν ἐν τῷ μέσῳ της, καὶ εἰς ἡμᾶς πρώτους ἐπισκήπτει ἡ ἀγαθὴ ή κακὴ διάθεσίς της.

Οἱ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καθήμενος ἐντὸς τοῦ γραφείου του, ἔξετάζει τὸν κεραυνὸν, τὴν βροντὴν, τοὺς ἀνέμους, τὴν χάλκαν καὶ ἄλλα, ήμεῖς ὅμως τὴν ἔξετάζομεν ἐπὶ τῶν δρέων. Οἱ καθηγητὴς δὲν δύναται νὰ προγνωρίσῃ τὸν καιρὸν μὲ σόλην του τὴν παιδείαν ἡμεῖς ὅμως τὸν προγνωρίζομεν.

Οἱ πρῶτοι ἐρευνήσαντες τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐπιθυμοῦντες νὰ σχηματίσωσιν ἴδιαν τάξιν πεπαιδευμένων ἵνα μὴ ὁ πολὺς ὄχλος ἐκπαιδευθεὶς γνωρίσῃ τὴν ἀγυρτίαν των ἐσχημάτισαν ἐπιστημονικοὺς ὄρους, πορίσματα, συλλογισμοὺς, διαβόλους καὶ τριβόλους, φτίνεις καὶ αὐτῶν τῶν σπουδαστῶν τὴν κεφχλὴν ἕκτακτηντίζουσιν. Όσον δὲ στρυφὴ καὶ δύσληπτος εἴναι ἐπιστήμη τις, τοσοῦτον μεγάλη καὶ λαμπρὰ θεωρεῖται.

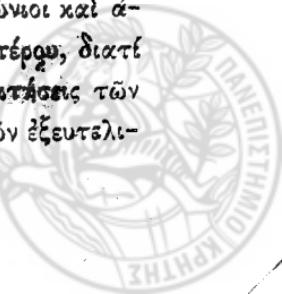

Ἐρωτήσατε ἔνα πεπαιδευμένον περὶ λογικῆς· θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ἀμέσως μὲ πλάτος, έάθας ἐννοίας, μὲ συμπεράσματα κτλ. ἐνῷ ἡμεῖς ἄνευ λογικῆς σκεπτόμεθα κάλλιον. Τίπάρχουσι μάλιστα καὶ τινες γράφοντες περὶ λογικῆς χωρὶς νὰ ἐννοῶσι τί γράφουσι. Καὶ δικαίως διότι ὁ ἀνθρωπὸς ἔχει μὲν θετικόν τινα λόγου, ἀλλὰ δὲν δύναται εἰς οὐδεμίαν ἥλικίαν νὰ σκεφθῇ δρθῶς, καὶ μάλιστα ὁ πεπολιτισμένος καὶ κοινωνικὸς ἀνθρωπὸς, ὅστις ἐνόσῳ εἶναι μικρὸς δὲν ἔπηξ λέγουσιν ὁ ἐγκεφαλός του, αὐξάνει, ἥλικία παθῶν· γηράσκει, δίς παῖδες οἱ γέροντες, ἵδον ὁ λογικὸς ἀνθρωπὸς.

Ἐπιστῆμαι ἐπιστῆμαι! Λέξις μεγάλη, ἀλλὰ κενὴ ἐννοίας καθὼς ἔκεινη ἡ ἀνόητος, ἴσοπολιτεία!

Τί εἶναι ἐπιστήμη; Πᾶν πρᾶγμα χρειάζεται θάσιν στερεάν, καὶ δρισμὸν, οὐχὶ ἀσαφῆ καὶ θεωρισμένον ὡς δίδουσιν οἱ πεπαιδευμένοι, ἀλλ' εὐληπτον καὶ καθαρόν· ἂμα δρισμός τοιοῦτος δὲν δίδεται, λάσπη ἢ δουλειά. Τί εἶναι θεολογία ὅταν ἡ θάσις, ἡ ἔρευνα τοῦ θείου τούτου ὅντος οὐ μόνον εἶναι ἀδύνατος ἀλλὰ καὶ έκαθερά καὶ ἐμπαδισμένη; Τί εἶναι ιατρικὴ ὅταν αὕτη κατὰ πᾶσαν μοίραν ἀναγκάζεται νὰ μεταβάλῃ θεωρίας καὶ συμπεράσματα, ὅταν κατὰ πᾶσαν ἥλικίαν, φύλον, κράσιν, νέας πράττει θεωρίας ἢ τροποποιήσεις, εἶναι ἐπιστήμη αὕτη ἡ μᾶλλον τοῦ ἀνέμου εὐμετάβλητος;

Τί ἐστὶ δίκαιον ὅταν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀδίκου, καὶ τί ἐστὶ νόμιμον ὅταν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀνόμου· τί ἐστὶ δίκαιον ὅταν ἡ φύσις αὐτὴ κραυγάζει τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου; διότι οἱ νόμοι αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀξιώματος τούτου διέπονται· ἡ ἔλξις, ἡ ὥσις, ὁ μαργυρτισμὸς, καὶ ἄλλα ὑπερισχύοντιν ἀναλόγως τῆς μάζης καὶ τοῦ μεγέθους· λοιπὸν ὅταν αὐτοὶ οἱ νόμοι τῆς φύσεως οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθέντες, οἱ αἰώνιοι καὶ ἀμετάβλητοι μᾶς διδάσκουσι τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου, διατέ οἱ ἀνθρώποι τὸ ἀπωθοῦσι; Διατέ τὰς μὲν κατακτήσεις τῶν ἔθνῶν νομίζομεν νομίμους, καὶ τὰν παραβίασιν τῶν ἔξεντελι-

στικῶν συνθηκῶν ἀδίκον, τὰς δὲ ἀτομικὰς διὰ τοῦ δικαίου τοῦ ἴσχυροτέρου κτήσεις ἀνόμους;

Ἴδοὺ αὖτις ἐπιστῆμαι παραχθεῖσαι ὑπὸ τῆς φαντασίας ἢ τῆς δυστροπίας ἢ τῆς διαφθορᾶς τοῦ ἀνθρώπου καὶ καταδεικνύουσαι τὴν σμικρότητα καὶ μηδαμινότητα αὐτοῦ.

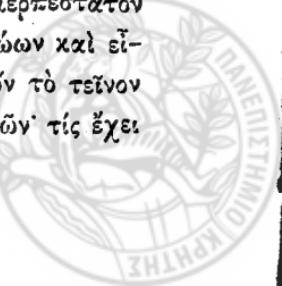
Ἡ λατρικὴ δεικνύει τὴν ἀσθένειαν καὶ σμικρότητα τοῦ σώματος, ἢ θεολογία τὴν ἀσθένειαν καὶ σμικρότητα τῆς ψυχῆς, τὰ ἄπειρα φιλοσοφικὰ συστήματα τὴν ἀσθένειαν καὶ σμικρότητα τοῦ νοὸς, καὶ ἡ λογικὴ τὴν σμικρότητα τοῦ λόγου.

VI

Ω! μισοῦμεν καὶ ἀποστρεφόμεθα τὴν κοινωνίαν· διότι αὗτη εἶναι δεῖγμα τῆς σμικρότητος τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἔξαφανίζει τὴν ἀτομικότητά του, τὸ ἐγώ, διότι δὲ ἀνθρωπος δὲν ζῇ εἰμὴ δὶ αὐτὴν, μὴ ἔχων οὔτε θέλησιν οὔτε ἐλευθερίαν.

Οστις ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς κοινωνίας, ἐνὸς κράτους, εἶναι δοῦλος· διότι δὲν ἀνήκει εἰς αὐτὸν, ἀνήκει εἰς τὸ ἔθνος. Μάστε ἐνῷ δὲ Ἄδαμ μόνος του ἐσχημάτιζε οἶκον, οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ σχηματίσαντες κοινωνίαν ὅλοι δροῦ, ἐσχημάτισαν τὸν οἶκον ἀποτελοῦντες ἔκαστος ἐλάχιστον μέρος. Οἱ Ἀδὰμ ἦτο τὸ ἐγώ· οὐδὲ ἀπόγονοι του ἦσαν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐγώ.

Τὰ τετράποδα ζῶα εἶναι κατὰ τοῦτο ἀνώτερα τοῦ ἀνθρώπου· διότι δὲν ἀνθρωπος ἐσχημάτισε κοινωνίαν ἔνεκκ τῆς σμικρότητος καὶ ἀθλιότητός του, τὰ δὲ ζῶα ἔμειναν ἀνευ κοινωνιῶν γιγνώσκοντα τὴν δύναμίν των. Οἱ ἀνθρωποι εἶναι τρυφηλὸις καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν κοινωνίαν, τὸ ζῶον εἶναι ἐγκρατὲς, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς· δὲ ἀνθρωπος καλεῖται βασιλεὺς πάντων τῶν κτισμάτων, καὶ ἐν τούτοις εἶναι τὸ χαμερόπεστατον τῶν ὄντων· ἐνῷ δὲ λέων καλεῖται βασιλεὺς τῶν ζώων καὶ εἶναι ἀνάρτηρος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν συνόψει, δὲ, τὸ ὅν τὸ τεῖνον πρὸς τὸ τέλειον διακρίνει τὸ ἐλάχιστον τῶν ἀναγκῶν· τίς ἔχει

περισσοτέρας ἀνάγκης, ὁ ἄνθρωπος ἡ τὸ ζῶον; σιωπῶμεν,
διότι θέλομεν εὑρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ εἴπωμεν πικροτάτην
ἀλήθειαν.

Κοινωνία! λέγουσιν οἱ ἐν αὐτῇ καὶ νομίζουσιν ὅτι λέγουσί^{τι}
τι μέγα, λαμπρόν· ἀλλά τὸ καλὸν ὑπάρχει ἐντὸς αὐτῆς· εἰπέτε
Ἐν, μόνον ἐν καὶ κύπτω τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὴν βαρεῖαν τῆς
κοινωνίας τυραννίαν.

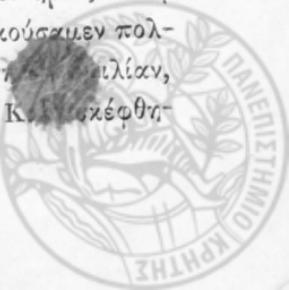
Άλλ' εἴσθε μικροὶ καὶ ποταποὶ, αἱ δυνάμεις ὑμῶν κατε-
στράφησαν, ὁ νοῦς ἡμελύνθη, τὸ πνεῦμα κατέπεσε, καὶ ἡ σάρξ
ἀσθενής ἀνέκαθεν ἥδη ἀπέβη ἀσθενεστάτη· ἡ κοινωνία εἶναι
ἀναγκαῖα δὶς ὑμᾶς· κυλίεσθε ἐντὸς αὐτῆς, κυλίεσθε.

Χρυσοῦς αἰών! Λέγετε καὶ λυπεῖσθε διότι δὲν ἐπανέρ-
χεται πλέον· ἀλλὰ πῶς θέλετε νὰ ἔλθῃ ὅταν ἀντὶ νὰ ζητῆτε
τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ ἀτόμῳ, τὴν ζητεῖτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ;
Οἱ χρυσοῦς αἰώνων ὑπῆρξε διότι οἱ κοινωνικοὶ δεσμοὶ ἤσαν τότε
χαλαροὶ, ἡ δὲ ἀτομικότης μᾶλλον ἀνεξάρτητος· διότι οἱ ἄν-
θρωποι ἀνηκον εἰς ἑαυτούς καὶ οὐχὶ εἰς τὴν κοινωνίαν.

Ζητεῖτε διὰ τῶν πολιτευμάτων νὰ βελτιώσητε τὴν τύχην
ὑμῶν. Δείλαιοι! Ποιὸν ἔθνος εὐημερεῖ ἔνεκα τοῦ πολιτεύματος του; Ή Ἀγγλία; ἀλλ' εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ ἡμισυ τῶν κατοίκων
της ἀποθυήσκει τῆς πείνης· ἀποθυήσκει τῆς πείνης, ἀκούετε;
κατὰ τὴν στενὴν γενωτάτην τῆς λέξεως σημασίαν. Οὐχὶ ἐν τῷ
πολιτεύματι, ἀλλ' ἐν τῷ ἀτόμῳ ζητητέα ἡ εὐδαιμονία· ὅταν
τὰ ἀτομικά εἶναι εὐτυχῆ καὶ τὸ ἔθνος εἶναι ἐπίσης, ἐνῷ τὸ ἔ-
θνος δύναται νὰ ἥναι εὐτυχὲς πολλάκις ἀνευ τῆς εὐδαιμονίας
τῶν ἀτόμων.

VII

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγρίας φύσεως ἐν ἣ ζῶμεν ἡμεῖς ἐν τῷ
μέσῳ τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν εὑρισκόμενοι, ἡκούσαμεν πολ-
λάκις τὴν ἀρμονικὴν καὶ μυστηριώδη τῶν πτηνῶν τοιίαν,
καὶ τὴν βαρεῖαν καὶ μεγαλοπρεπῆ τῶν ζώων. Καὶ μακέψη-

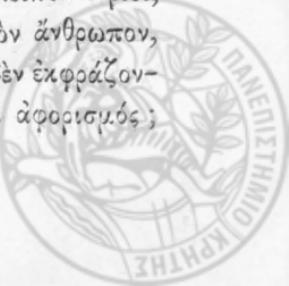
μεν τὰ ζῶα ταῦτα διμιλοῦν θεβαίως ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρωπος τὸ
ἐντελέστερον τῶν κτισμάτων δὲν τὰ ἔννοει, τὰ ὑβρίζει ὡς ἐ-
στερημένα λόγου. Πλὴν, ὡς κοινωνικοὶ καὶ πεποιητισμένοι
ἀνθρωποι, ὡς γεννάδαι, τὶς γνωρίζει ἀν καὶ τὰ ζῶα μὴ ἔννο-
οῦντα τὴν γλώσσαν ὑμῶν σᾶς νομίζουν ἀλόγους.

Τὰ ζῶα ἔχουσιν ὡς καὶ δὲ ἀνθρωπος ψυχήν· διότι δεχόμενοι
ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει τρεῖς δυνάμεις, δεχόμεθα ἀναγκαίως ὅτι ὅπου
ὑπάρχει μία ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ αἱ λοιπαὶ, καὶ ἐπομε-
νως ἡ ψυχὴ διότι αἱ δυνάμεις αὐτῆς εἰσὶν ἀδιαίρετοι, καὶ ἡ
μία προϋποθέτει τὰς λοιπάς. Ἐρευνήσωμεν νῦν ἐπὶ τῶν ζῶων
ἡ κάμηλος εἴναι ἐκδικητικὸν ζῶον, ἄρα ἔχει μνήμην, δθεν ψυ-
χὴν. Οἱ κύων ὀνειρεύεται ἄρα ἔχει φαντασίαν, δθεν ψυχὴν. Καὶ
πλεῖστα ἄλλα ζῶα ἔχουσι μίαν ἐκ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς δυ-
νάμεων, ἐπομένως ψυχὴν.

Άλλ’ ὁ ἀνθρωπος δὲν θέλει νὰ ἔχωσι τὰ ζῶα ψυχὴν, καὶ
ἴνα παρηγορήσῃ τὴν σμικρότητά του ἢν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἔ-
δωκε, ζωὴν λέγει μόνον ἔχουσι, καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Ἐκ τῶν τριῶν δυνάμεων τῶν τῆς ψυχῆς πᾶσαι ἡ δὲν ἐνερ-
γοῦσι φανερὰ, ἡ δὲν εἴναι καταληπταὶ εἰς ἡμᾶς. Εὰν δὲν ἐνερ-
γοῦσι φανερὰ πᾶσαι, δὲν δύναται τὶς νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξίαν
τῆς ψυχῆς· διότι καὶ εἰς ἀνθρωπον ἀδυνάτου μνήμης ἡ κρί-
σεως, ἡ φαντασίας, δὲν δυνάμεθα ν’ ἀρνηθῶμεν ψυχὴν. Φ'
αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις τῶν ζῶων δὲν εἴναι καταληπταὶ εἰς η-
μᾶς, πταίεις ὁ ἀνθρωπος δστις θασιλεὺς πάντων τῶν ἐπὶ τῆς
γῆς κτισμάτων, ἀγνοεῖ τὰς γλώσσας τῶν ὑπηκόων του.

Άκούσατε κύριοι, πεποιητισμένοι· εἰς τὸ στερέωμα ὑπάρ-
χουσι κόσμοι τόσοι ὅση ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης· εἰς τοὺς κό-
σμους τούτους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡπτὸν εύρισκονται κάτοικοι
πολὺ ἵσως διαφέροντες τῶν τῆς γῆς νομίζετε λοιπὸν κύριοι,
ὅτι τὰ ὅντα ταῦτα ἐπειδὴ δὲν δροιάζουσι μὲ τὸν ἀνθρωπον,
ἐπειδὴ δὲν νοοῦσι τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας καὶ δὲν ἐκφράζον-
ται ἐπιπλέον δὲν ἔχουσι ψυχὴν; Τολμηρὸς τωράντι ἀφορισμός;

Τὰ ζῶα δὲν περιορίζονται ὑπὸ τῶν νόμων, οὐδὲ ὑπάρχει εἰς αὐτὰ διπλεκυς τῆς ἔξουσίας κατασυντρίβων αὐτὰ διὰ πᾶσαν πρᾶξιν ἢν ἐκλαμβάνει κακὴν, καὶ ἐν τούτοις τίς πράττει περισσότερα ἐγκλήματα διάνθρωπος ἢ τὰ ζῶα; εἰδετε λῦκον νὰ φονεύσῃ λῦκον τοσοῦτον συχνὰ ὡς διάνθρωπος διάνθρωπον;

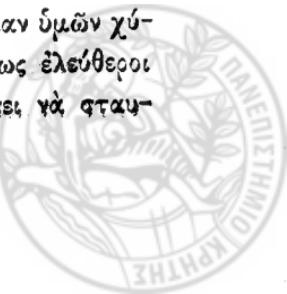
VIII

Διατί μᾶς πέμπετε εἰς τὴν λαϊκοτόμον; τίς σᾶς ἔδωκε τὸ δικαίωμα τοῦτο; διάνοιας; ἀλλ' ἀν διάνοιας δίδει τὸ δικαίωμα τοῦ παρανομεῖν δοτις τὸν παραβάνει καλεῖται ἐνάρετος. Ήμᾶς τιμωρεῖται ὡς φονεύοντας φονεύοντες ήμᾶς· καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον αὔριον νὰ παρουσιασθῇ ἔτερος νόμος λέγων, διὰ τούτους τιμωρεῖται φονευδμένος, διὰ δὲ κλέπτης κλεπτόμενος. Ιδοὺ νόμοι!

Οἱ ληστής εἶναι ἔχθρος τῆς κοινωνίας· μὴ καταδεχθεῖς νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν ἀτομικότητά του, καὶ ὑποκύψῃ ὑπὸ τὴν κοινωνίαν, ἥρε, τὴν κεφαλήν του ὑπὲρ τὸν βόρεον καὶ, ὡς ὑψιπετὴς ἀετὸς φέρει τὰ βήματά του ἐκεῖ δῆπου δὲν μολύνεται ἡ γῆ ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Εἶναι διακεκηρυγμένος καὶ ἀσπονδος ἔχθρος παντὸς μέλους αὐτῆς προσπαθούστος νὰ τὸν καταστρέψῃ. Οἱ ἐν τῷ διακεκηρυγμένῳ πολέμῳ φόνοι εἰσὶν νόμιμοι· ἐπομένως οὐδὲν πράττει διάνθρωπος διάνθρωπος τὴν ἀτομικότητά του. Εἶναι λοιπὸν ἄξιος τιμωρίας;

Οὐ νόμος συλλαμβάνων αὐτὸν δὲν τὸν τιμωρεῖ διότι ἔπταιε· ἀλλὰ διότι ἐκηρύχθη ἔχθρος της· ὥστε οὐχὶ χάριν τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἐκδικήσεως μᾶλλον χάριν τὸν πέμπει εἰς τὰς αἰωνίους μονάς. Μὴ καυχᾶσθε λοιπὸν διὰ τοὺς νόμους ήμῶν διότι οἰκτροὶ τῇ ἀληθείᾳ.

Σεῖς ὑπερχσπιζόμενοι τὴν νομιζομένην ἐλευθερίαν ὑμῶν χύνετε τοσοῦτον αἷμα καὶ ήμετες οἵτινες εἴμεθα ὄντως ἐλεύθεροι· πρέπει νὰ γινώμεθα δοῦλοι πρὸς χάριν σας; Πρέπει νὰ σταυ-

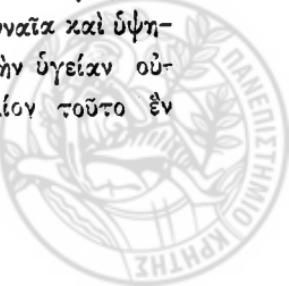
ρώσωμεν τὰς χειρας ἡμῶν ἵνα γίνωμεν ἔρματα τῆς θελήσεώς σας; Δὲν πρέπει νὰ πολεμήσωμεν, ν' ἀντικρούσωμεν, καὶ νὰ φονεύσωμεν ἢ νὰ φονευθῶμεν; Νὴ τὸν ληστὴν, ἀπατᾶσθε.

Οὐτι πράττει ὁ ληστὴς τὸ πράττει ἐξ ἀνάγκης· καὶ τοσού-τῳ μᾶλλον πρέπει νὰ θαυμάζηται ἡ γενναιοφροσύνη του, ὅ-σον περισσότερους ἔχει ἐχθρούς. ἔχει δὲ τὴν κοινωνίαν πᾶ-σαν, τὸν κόσμον πάντα. Ἐπὶ τῶν ἀποτόμων ὅμως δρέων εἰς ἀκατοικεῖ συνήθως, καθίσταται ἴσχυρὸς, καὶ ἀντὶ νὰ σμικρύ-νηται, ὡς νομίζετε σεῖς, ἀπομακρυνόμενος τῆς κοινωνίας, με-γαλύνεται καὶ κραταιοῦται· ἔχει σύμμαχον τὸν κεραυνὸν, τὴν θροντὴν τὰς θροχὰς καὶ τοὺς θράχους, ἔχει σύμμαχον τὸν φόβον, τὴν πλεονεξίαν καὶ τοὺς τοιούτους θεοὺς οἵτινες εἰσ-δύοντες εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατατρεχόντων αὐτοὺς τὰς ἐξα-σθενεῖ.

VIII

Τῆς κοινωνίας τὸν θρόνον ζυγὸν γνωρίσαντες, καὶ τὴν ἀ-θλιότητα τοῦ κοινωνικοῦ θίου φρονοῦντες, ἐφέραμεν τὰ θήμα-τα ἡμῶν πρὸς τὰ μέρη ἐνθι δὲν ἀπαντᾶται συχνὰ ἀνθρωπος. ἔχει μόχθους ἡ ζωὴ ἡμῶν καὶ κινδύνους καὶ θλίψεις, ἀλλ' ἔχει καὶ τέρψεις καὶ ἡδονὰς ἀγνὰς καὶ καθαράς· φέρει τὸν νοῦν πρὸς τὸ τέλειον καὶ ὑψιστὸν ὄν, καὶ διδάσκουσα τὴν σμικρότητα τοῦ ἀνθρώπου, δεικνύει συγχρόνως, διτὶ ἀν οὗτος ἔχῃ ἀξίαν τινὰ τὴν ἔχει διδτὶ ἐγένετο κατ' εἰκόνα καὶ δικοί-ωσιν τοῦ θεοῦ.

Τὸ ἀπέρχοντον βιβλίον τῆς φύσεως τὸ περιέχον τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα βασίλεια, εἶναι τὸ ἀληθὲς βιβλίον, εἶναι ἡ ἀ-ληθὴς καὶ μεγάλη ἐπιστήμη διηνεκῶς προσφερομένη πρὸς ἡ-μᾶς· ἡ ἐπιστήμη αὕτη εἶναι ὑψηλὴ καὶ τερπνὴ συνάμα, δι-δάσκει μὲν ἀφ' ἐνδος, ἐνσπείρει δὲ ἀφ' ἐτέρου γενναῖα καὶ ὑψη-λὰ φρονήματα. ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν φθείρει τὴν ὑγείαν οὔ-δε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἐνδυναμώνει αὐτὸν· τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν

καὶ ἀμετάβλητον, ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον· δὲν μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν ἴδιοτροπιῶν ἐκάστου ἐπιστήμονος.

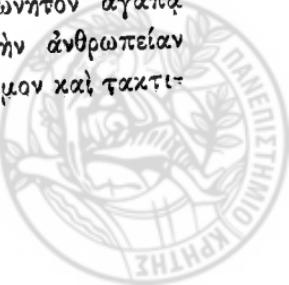
Η ποίησις ἡ ὑψηλὴ αὕτη ἐπιστήμη ἡ συγγεννωμένη καὶ μὴ ἀποκτωμένη εἶναι ἔμφυτος εἰς ἡμᾶς· διότι ζῷμεν ἥδη μεταξὺ τῆς ποιήσεως. Η φύσις τὴν δοπίαν περιγράφετε σεῖς, τὰ ὅρη, αἱ κοιλάδες, οἱ ζέφυροι, ἡ καταίγις, ὁ λαίλαψ εἶναι οἱ διηγεῖται ἡμῶν σύντροφοι. Τὸ ὑψός τῶν ἴδεων, ἡ μεγαλοφροσύνη καὶ τὰ τοιαῦτα ἐμπνέονται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῆς φύσεως.

Μικροὶ καὶ ποταποὶ ἀντιγραφεῖς τοῦ βιβλίου τῆς φύσεως, ὑποκριταὶ καὶ ἀπαταιῶνες, ἀπὸ τοῦ βορβόρου, ἐν ᾧ κυλίεσθε θέλετε νὰ περιγράψητε τὴν φύσιν, καὶ νὰ ἀναπτύξητε ἀρετὴν καὶ γεναιότητα, τὰς τοῦ θεοῦ ἴδιότητας

IX

Μυστήριον εἶναι ὁ Θεὸς, μυστήριον εἶναι ἡ πλάσις τοῦ κόσμου, ἡ πλάσις τοῦ ἀνθρώπου, μυστήριον εἶναι ὁ ἄνθρωπος αὐτός· ἐὰν ἀποσυρθῇ ὁ μυστηριώδης τοῦ Θεοῦ πέπλος, ἐὰν κατανοήσωμεν πάσας αὐτοῦ τὰς ἴδιότητας, καταργοῦμεν μίαν τῶν θεμελιωδῶν αὐτοῦ ἴδιοτήτων, τὸ ἄναρχον, τὸ ἀτελεύτητον διότι ταῦτα δὲν κατανοοῦνται ἐνόσῳ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι ὑπάρχει· ἐὰν δὲ ἐπίσης ὁ μυστηριώδης πέπλος τῆς κτίσεως τοῦ κοσμοῦ ἀποσυρθῇ, ὁ ἄνθρωπος θέλει παύσει ὃν ἄνθρωπος, ὡς γνωρίζων πράγματα ὑπεράνθρωπα. Ὁ ἄνθρωπος δὲ αὐτὸς ἐν τῇ γῇ διατελῶν εἶναι μυστήριον μέγα καὶ ἀκατανόητον. Πῶς διὰ τῆς κοινωνίας προσπαθῆτε νὰ καταστρέψητε τὸ μυστηριώδες τοῦτο; Πῶς διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰστρικῆς ἐξηγεῖτε, ἐπινοοῦντες, πράγματα τὰ δόπια οὔτε σεῖς οἱ ἴδιοι ἐννοεῖτε.

Η φύσις τοῦ ἀνθρώπου ῥέπει πρὸς τὸ ἀκοινώνητον· ἀγαπᾷ δὲ ἐνάρετος (καὶ ὁ τοιοῦτος διατηρεῖ εἰσέτι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν) τὴν μοναχίαν, τὴν ἡσυχίαν, καὶ τὸν ἡρεμον καὶ τακτι-

καὶ τὸν διασκεδάσσεων καὶ γνωρίσας τὴν ἀπάτην αὐτῶν· μισεῖ λέγομεν τὰς συναναστροφὰς καὶ τὸν κόσμον· ὁ εὐσεβῆς διατηρεῖ τὴν γαληνισίαν αὐτοῦ ζῶν ἐν τῇ ἀθωότητι ἀπομακρυνόμενος τῆς κοινωνίας· οἱ κακοὶ, οἱ αἰσχροὶ τὴν ἀγαπῶσιν ἀλλ᾽ ἀδιάφορον· οἱ κακοὶ δὲν εἶναι ἄνθρωποι, εἴναι ἐκτρώματα τῆς ἀνθρωπότητος· ἀπέσθεσαν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔμειναν ὅλη· αἱ δρυκί των καὶ αἱ ἐπιθυμίαι των δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν βαρύτητα.

Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν ἀγαπᾶται τὴν μόνωσιν· καὶ εἰς μάτην κραυγάζουσιν οἱ δπαδοὶ τῆς κοινωνίας δτι εἶναι φύσει κοινωνικὸν ζῶον.

X

Ημεῖς θέλομεν πάντοτε πολεμεῖ τὴν κοινωνίαν· διότι αὕτη πάντοτε μισεῖ καὶ κατατρέχει τὴν γενναιότητα. Τίς μέγας ἀνὴρ ἔμεινεν ἄγευστος κοινωνικῶν πικριῶν; διατί; διότι εἶναι αἰσχρὰ ή κοινωνία· διότι εἶναι χαμερπής ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος καὶ φθονεῖ τὸν ὑπὲρ τὴν γῆν ὑψούμενον.

Δὲν καλεῖται, κύριοι, ἄνθρωπος ὁ ῥυθμίζων τὰς πράξεις πρὸς τοὺς νόμους, ἀλλ᾽ ὁ ῥυθμίζων αὐτὰς πρὸς τὴν συνείδησιν, οὐδὲ δύναται τις νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, δστις νομίζων δτι πράττει καλὸν θλάπτει. Κακὸς δὲ ἄνθρωπος καὶ πανούργος καλεῖται ἐκεῖνος δστις πράττει τι παρὰ τὴν συνείδησίν του· οὐδὲ δύναται νὰ ὀνομασθῇ καλὸς δ πράττων τι ἀγαθὸν παρὰ τὴν συνείδησίν του.

Η συνείδησις εἶναι τὸ κριτήριον· τὰ ἀμαρτήματα καὶ τὰ κακουργήματα δὲν κανονίζονται διὰ νόμων καὶ δὲν πρέπει νὰ γενικεύωνται. Καθὼς ὁ παράφρων φονεύων δὲν ἀμαρτάνει οὐτῷ καὶ δ μὴ νομίζων τὸν φόνον ἔγκλημα δὲν ἀμαρτάνει· διατί δ πρώτος δὲν ἀμαρτάνει; διότι ἀγνοεῖ τὸ ἔγκλημα. διατί δεύτερος, διότι ἐπίσης τὸ ἀγνοεῖ.

Πᾶσα παραβίασις τῆς συνειδήσεως εἶναι ἀμάρτημα· δποί-
ουδήποτε εἴδους παραβίασις καὶ ἀν ἦναι· ή δὲ μετὰ τῆς συ-
ειδήσεως σύμπνοια τῶν πράξεων δποιαὶ δήποτε καὶ ἀν ἦναι
δὲν εἶναι ἀμάρτημα.

Ἐὰν λοιπὸν δ ἄνθρωπος συμβιβάσῃ τὴν συνείδησιν καὶ τὰς
πράξεις του πρὸς τὸν θεῖον νόμον, τότε πλησιάζει πρὸς τὸ τέ-
λειον, ὅσον δ ἄνθρωπος δύναται νὰ πλησιάσῃ.

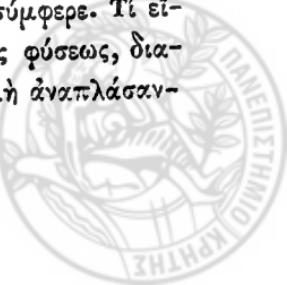
Άλλαξ ποῦ· τὸν θεῖον νόμον διεδέχθη δ ἄνθρωπινος, τὴν ἐπι-
είκειαν διεδέχθη ἡ αὐστηρότης, τὴν συγγνώμην διεδέχθη δ θά-
νατος. Ο Κύριος ἡμῶν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εὑρισκόμενος συγχω-
ρεῖ τὸν ληστὴν γνωρίζων ὅτι οἱ τελῶναι καὶ οἱ φαρισαῖοι εἴ-
ναι χειρότεροι αὐτοῦ· δ δὲ ἄνθρωπος τὸν ἀθῶν φονέυει.

Άλλαξ τί δύνασθε νὰ κάμητε σεῖς, ποίαν ἔχετε ἔξουσίαν;
ἐπὶ δλίγων ἡμερῶν τῆς ζωῆς μας· ὅταν δυνηθῆτε ἀφαιρέσατέ
τας· τί εἶναι ῥανίς ζωῆς, πέντε ή δέκα ἑτῶν, παραβαλλομέ-
νη πρὸς τὸ πέλαγος τῆς αἰωνιότητος;

XI

Ποῦ ζῆτε σεῖς; μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σας· μετα-
ξὺ τῶν οἰκων, τῶν λεωφόρων, τῶν πλατειῶν καὶ τῶν κτιρί-
ων. ποῦ ζῶμεν ἡμεῖς; μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ· τῶν ἕρα-
χων, τῶν κοιλάδων, τῶν φαράγγων τῶν δασῶν. Τίς ἔχει
καλλητέρους συντρόφους, δ ἔχων τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων η
τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ; κρίνατε.

Τί εἶσθε σεῖς; ἄνθρωποι πεποιητισμένοι· δηλαδὴ ἄνθρωποι
ἀποβαλόντες· τὴν φυσικὴν ὑμῶν κατάστασιν, διαστρέψαντες
τὴν φύσιν ὑμῶν, καταπνίξαντες τὰ γενναῖα αἰσθήματα, περι-
καλυφθέντες ψευδεῖς τρόπους, διαπλασθέντες οὐχὶ ὡς ἔξηλθε-
τε ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅπως σᾶς ἐσύμφερε. Τί εἴ-
μεθα ἡμεῖς; ἄνθρωποι ζῶντες ἐν τῷ μέσῳ τῆς φύσεως, δια-
τηροῦντες τὴν παλαιόγονον κατάστασιν ἡμῶν, μὴ ἀναπλάσαν-

τες ἔαυτοὺς, ἀλλ' ἐμμείναντες εἰς τὴν φύσιν. Σεῖς εἶσθε νόθοι:
ἄνθρωποι, ἡμεῖς γνήσιοι, σεῖς ἐρμηφρόδιτοι; ἡμεῖς ἄνδρες.

Τί εἶσθε σεῖς; ἄνθρωποι κακοήθεις καὶ στρεψόδικοι, ψεῦ-
σται καὶ πανούργοι, ἀπαταῖῶντες καὶ ῥαδιούργοι, καταστρέ-
ψαντες διὰ τοῦ πολιτισμοῦ πᾶσαν ψυχικὴν εὐγένειαν καὶ εἰ-
λικρίνειαν, Τί δὲ ἡμεῖς; ἄνθρωποι εἰλικρινεῖς καὶ σώζοντες
τὴν ψυχικὴν εὐγένειαν, καίτοι εὑρισκόμενοι εἰς ἀένναν μετὰ
τῆς κοινωνίας πάλην· εἴμεθα χρηστοὶ καὶ ἐνάρετοι, σώφρονες
καὶ φιλαλήθεις.

Τί σεῖς; ἄνθρωποι τοῦ δεκάτου ἑννάτου Μ. Χ. αἰώνος· τί δὲ
ἡμεῖς; τῆς πρώτης μετὰ τὴν γένεσιν ἐκκονταετηρίδος

ΤΕΛΟΣ.

